

2
Wychowanie dziecka odbywa się nadal w domu i kontaktach z otoczeniem, które uczy własnych doświadczeń w myśl praktycznych zasad życiowych. Dzisiaj nawet, kiedy szkoła nie ma decydującego wpływu na wychowanie, a dziecko wyrasta przeważnie w atmosferze drobnonieszczańskiego zabiegania o własne interesy, co pozostaje w jaskrawej sprzeczności z potrzebami naszego społecznego życia - krytyka Trentowskiego nabiera nawet specjalnej aktualności.

Trzeba też było dużej samodzielności myśli, aby w okresie romantyzmu i filozofii spekulacyjnej wystąpić z ostrą krytyką oderwanego od życia ideału wychowawczego.

"Idealność tebnie w nas niebiańskim entuzjazmem, odrywa nas od poziomu i pożytku, zapala nas górną szlachetnością i puszcza nas w obłoki błogich nadziei. Kto nie ma do niej nyszu, jest żującym trawę wielbłądem. Ale ta idealność jest w swym zupełnym rozbracie z realnością, prawdziwą chorobą i wielkim człowiekiem nieszczęściem ... śpiew jej jest przecież prawdą, chociaż jednostronną, jest śpiewem zdradliwej syreny. Jest to prawda rozognionej umysłowości, prawda druga, przecząca. Na tej drodze można być szczęśliwym, ale tylko duszy szczęśliwością. Dusza tu się raduje, ciało cierpi." ^{31/}
I ta krytyka nie straciła dzisiaj swej aktualności. Jest w naszej kulturze, tradycjach historycznych, sposobie myślenia, a przede wszystkim w tradycjach wychowawczych echo szczytnego lecz oderwanego od życia idealizmu, który najczęściej w zetknięciu z realizmem tego życia wali się w gruzy, a na jego miejscu powstaje pustka i sceptycyzm. Krytyka wychowania opartego na doświadczeniu życiowym i wychowania oderwanego od życia w myśl idealistycznych założeń spekulacji, doprowadziła Trentowskiego do wniosku, że tylko pedagogika oparta na realności doświadczenia i idealności myślenia uogólniającego i porządkującego doświadczenie, jest